

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th June, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

LAVANDA O'SIMLIGINING FOYDALI XUSUSIYATLARI

Mamajonova Mahliyo

Farg'ona Davlat universiteti Magistratura bo'limi
Biologiya yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Abdullayeva Fotimaxon

Farg'ona Davlat universiteti Magistratura bo'limi
Biologiya yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Ahmedova Mohinur

Farg'ona Davlat universiteti Magistratura bo'limi
Biologiya yo'nalishi 1-bosqich magistranti

Annotatsiya:

Lavanda (*Lavandula*) — labguldoshlilar oilasiga mansub buta yoki doim yashil chala butalar turkumi, efir moyli ekin. O'rta Dengiz sohillarida 25 dan ortiq turi uchraydi. Asosan, Fransiya, Italiya, Ispaniya, Vengriya, Moldaviya, Qrim, Rossiyaning Krasnodar o'lkasida ensiz bargli *L. (L. angustifolia)* turi yetishtiriladi.

Kalit so'zlar: Lavanda, labguldoshlilar oilasi, efir moyi, xalq tabobati, an'anaviy tibbiyot, to'pgul.

Lavandaning yangi to'pgulida 1,2 — 2,3% efir moyi mavjud. Parfyumeriya, oziq-ovqat sanoati, tibbiyotda qo'llaniladi. Lavanda yorug'sevar, qurg'oqchilikka chidamli, issiqsevar o'simlik, 30° sovuqqa chidaydi. Kalamchasidan ko'paytiriladi. Ildizi 40—50 ta uzun ipsimon ildizchalardan iborat. Tuproqqa 2 m chuqur kirib boradi. Sershox, bir tupida 400—800 ta poya hosil qiladi. Mevasi qo'shaloq, 4 ta yong'oqchadan iborat, rangi sariq — jigarrang. Ekilgan ko'chatlardan 2-yildan boshlab 20—25 yilgacha hosil olinadi. Har 6—7 yilda lavandazorlar yoshartiriladi. Hatto qadimgi Rim davrida ham, lavanta shifobaxsh xususiyatlari haqida ma'lum bo'ldi. U hammomlarga va qo'l yuvish uchun suvga qo'shilgan, chunki u antibakterial xususiyatlarga ega. Bundan tashqari, achchiq ta'mi tufayli u bugungi kunda pishirishda va ichimliklar tayyorlashda ishlatilgan va ishlatilgan. Qadim zamonlardan hozirgi kungacha, lavanta, yaxshi shifobaxsh xususiyatlarga ega bo'lgani sababli, an'anaviy tibbiyotda keng qo'llaniladi. Lavanda

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th June, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

kimyoviy tarkibi va uning organizmga ta'siri Lavanda gullari efir moylarini o'z ichiga oladi - 3%. Bundan tashqari Kimyoviy tarkibi tarkibida tanninlarning 12%, achchiq moddalar, tishli va kumarin tuproqlari, flavonoidlar, fitosterollar, cineol, geranoyl, borneol ajratiladi. Lavanda efir moyidagi eng qimmatli element linalil asetat.

Kanadaning Brok hamda Britaniya Kolumbiyasi universitetlari genetik olimlari tomonidan dunyoda keng miqyosda o'stiriladigan, iqtisodiy jihatdan muhim bo'lgan torbargli lavanda (*Lavandula angustifolia*) o'simligining genomi to'liq o'rganildi. Lavanda shu nomli turkumga mansub o'simlik bo'lib, ularning bir-biridan morfologik jihatdan farq qiluvchi 47 turi mavjud. Ular orasidagi bir nechta turlar, jumladan torbargli lavanda, kengbargli lavanda (*Lavandula latifolia*), ularning chatishtirishidan hosil qilingan lavandin nomli nav butun dunyo bo'ylab keng miqyosda ekiladi. Ushbu o'simlikdan olinadigan maxsus efir moylari parfyumeriyada, farmatsevtika preparatlari, kosmetika mahsulotlari tayyorlashda hamda antiseptika maqsadlarida keng foydalaniladi. Yillik ishlab chiqarish miqdori 1500 tonnaga teng ushbu mahsulot parfyumeriya sanoatiga bir necha milliard dollar mablag' olib keladi. O'simlikning efir moyi hosil qilishi, uni ajratishi va to'planishiga javobgar genlarning tuzilishi va ishlash mexanizmini yaxshiroq tushinish maqsadida Brok universitetidan Sohel Mahmud va Britaniya Kolumbiyasi universitetidan Ping Liang birgalikda torbargli lavanda genomini to'liq aniqlash loyihasiga qo'l urdilar. Tadqiqotchi professor S. Mahmud bu haqida: "Biz lavandalarni uzoq vaqt mobaynida o'rgandik. Ushbu o'simlikning o'ziga xos jihatlari bizni hayratga solar edi. Qanday qilib u bunchalik qurg'oqchilikka va kasalliklarga chidamli bo'lgan? Aynan nima uning hidini bunchalik muattar qilmoqda? Biz mana shu savollar qarishida javob izlashga urindik", – deydi. Olimlarning aniqlashlaricha lavanda genomi 870 mln nukleotidlar juftligidan iborat bo'lib, uning 48 foizini takrorlanuvchi qismlar tashkil etadi. Genomda jami 62141 ta oqsil va 2003 ta RNK kodlovchi gen mavjud. Tadqiqotchilarning e'tirof etishicha ana endi olimlar lavanda genomini tahlil etgan holda u haqida yanada ko'proq ma'lumotlarga ega bo'lishlari mumkin. Lavanda genomi asosida uning iqtisodiy ko'rsatkichlari ustidagi izlanish olib borish tadqiqot loyihasining navbatdagi qismi hisoblanadi. Eng muhimi uning genetik xaritasi tomon asosiy yo'l endi mavjud va tadqiqotchilar genetik material asosida lavandadan olinadan qimmatbaho efir moylari ishlab chiqarilishini nazorat qilishlari, kerakli yo'nalishga yo'naltirishlari yohud yaxlit holatda ushbu o'simlik genlari qanday faoliyat yuritishini aniqlashlari mumkin bo'ladi. Aksariyat yuqori mahsulдорlikka ega

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th June, 2023

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

lavanda turlari efir moyllari bilan birgalikda ayrim istalmagan moddalarni ham ishlab chiqarishadi, jumladan kamfora. Lavanda efir moylarining sifati moy tarkibidagi uning o'ziga xos yoqimli hidini belgilab beruvchi fitokimyoviy moddalarning miqdoriga chambarchas bog'liq. Kamfora moddasi esa lavanda efir moyi tarkibiga kirib uning hidiga o'ziga xos yoqimsiz hid berishi bilan mahsulot sifatining tushishiga, shu bilan birga mahsulot narxining pastlashiga sabab bo'ladi.

Xulosa:

Yuqoridagi tadqiqot natijalari esa tadqiqotchilarga ushbu istalmagan moddalar sintezini nazorat qilish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari xalqaro Planta ilmiy jurnalida chop etildi. Bundan avval qizil tulkinning genomi to'liq tadqiq etilgani haqida xabar bergan edik.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Numonjonov M.G., Parpiyev A.T., Bozorboyev Sh.A., Vakhobova Sh.A. Alkaloids in some medicinal plants (CAPPARIS L, HYPERICUM L, ACHILLEA L,) their structure and significance. SCIENCE AND EDUCATION scientific journal ISSN 2181-0842 volume 1, ISSUE 4. July 2020[4]
2. Bozorboyev Shokhruxbek, Hamzaliyeva Madinabonu. TECHNOLOGY OF GROWING, HARVESTING AND STORAGE OF LEMON PLANTS. Volume 2 Issue 9, September 2022 ISSN 2181-2020
3. www.ziyonet.uz[3]
4. No'Monjonov Muhiddin Gulomjon, O. G., O'G'Li, P. A. T., & O'G'Li, B. S. A. (2020). Oddiy bo'y modaron o'simligining morfo-fiziologik tavsifi va shifobaxsh xususiyatlari. Science and Education, 1(4), 26-29.
5. Numonjonov, MG, Parpiyev, AT, Numonjonova, MG, & Bozorboyev, SA (2021). Civandon (achillea millefoliuml.) o'simligidagi vitaminlar va ularning inson salomatligidagi ahamiyati. ACADEMICIA: Xalqaro multidisipliner tadqiqot jurnali, 11 (6), 912-917.
6. Xolmatov H.X., Ahmedov O. Farmakognoziya. - 1,2 qism.- Toshkent.: Fan, 2007.[6]
7. Xolmatov X. X., Habibov. O'zbekiston dorivor o'simliklari. Toshkent, 1971.[7]

